

Pot je prehojena, spomini ostanejo

Izšla je knjiga SPREHOD SKOZI ČAS – Dokumenti nekega časa, ki jo je pripravilo Društvo upokojenih pedagoških delavcev Slovenije, izdala pa založba Jutro.

V knjigi so zbrani prispevki šestintridesetih članov društva. V njih pisci obujajo spomine na prehojeno pedagoško pot. Za ponazoritev ter lažje razumevanje in življenje v čas, na katerega se spomini nanašajo, je tudi krajši prikaz pogojev za opravljanje pedagoškega dela. Ker pa je knjiga tudi izid ene izmed aktivnosti v prvem desetletju delovanja društva, je v njej na kratko predstavljena njegova dejavnost ter društvene dejavnosti na področju šolstva v sedanosti in preteklosti.

Ni se bilo lahko odločiti za pisanje spominov, čeprav je vračanje v preteklost po toliko letih in po nekem končanem obdobju zanimivo. Zato smo svoje člane spodbujali k pisanju in zbirali prispevke štiri leta.

Spomini segajo v čas in razmere, ki so bile tako drugačne, da so danes komaj verjetne. Zato je tem potrebneje, da se ohranijo tudi v posameznih spominih. Ti pripovedujejo o tem, kaj so učitelji doživljali in preživljali, kaj jim je to obdobje – ki jih je poklicno oblikovalo – ponujalo, predvsem pa, kaj jim je moglo in zmoglo dati – in kaj jim je vzelo. Kljub vsemu so zmogli premagovati mnoge ovire, pri čemer jim je pomagala polna mera idealizma in sreča v otroških očeh.

Toliko kot je avtorjev, toliko je različnih zgodb. Vse pa izpričujejo in označujejo zelo podobne razmere v istem času, v katerem so nastajale in oblikovale tedanjega učitelja. Kažejo pa tudi njegovo predanost, ljubezen do poklica in otrok ter zavedanje, kaj pomeni znanje in izobraženost na poti iz revščine v vrednejše življenje. Zato so pri svojem pedagoškem delu premagovali mnoge ovire ne glede na plačilo. Velikokrat so delali v skoraj nemogočih razmerah ter pripeljali otroke do potrebnega znanja na poti do poklica, čeprav so tudi sami živeli in delali v slabih razmerah in pomanjkanju.

Spomini avtorjev tudi ozaveščajo, da je razvoj družbe in hiter razvoj znanosti – domače in tuje – še posebno pedagoške in psihološke, v povojnem času vplival tudi na razvoj in kakovost izobraževanja. Naše učiteljstvo, željno znanja in napredka, si je neutrudno nabiralo in dopolnjevalo svojo pedagoško prakso s strokovnim, pedagoško-psihološkim znanjem na višjih in visokih šolah pri naših znanih pedagogih in psihologih ter svojih kolegih praktikih, na tečajih in seminarjih, ki so jih organizirale ustrezne institucije. Zato so ob upokojitvi ti učitelji zapustili bogato bero strokovnega znanja, bogato pedagoško prakso, preverjeno v več reformah, preizkušeno in dognano, kaj je bilo v praksi dobro in kaj bi bilo treba spremeniti, dopolniti, prilagoditi.

Zato smo bili ob zadnji reformi razočarani. Spmembe naj bi bile logično nadaljevanje razvoja. Naše šolstvo ima korenine daleč v zgodovini. Vsako obdobje in vsak čas je oblikoval, obogatil in dal svoj pečat našemu šolskemu izobraževanju.

Spomini izpričujejo tudi materialno stanje šol, njihovo opremljenost, še posebno opremljenost – oziroma njihovo siromaštvo – z didaktičnim materialom, ki je bil učiteljem na voljo pri uresničevanju vzgojno-izobraževalnih ciljev.

Po drugi svetovni vojni je bilo veliko šolskih stavb poškodovanih, požganih, tako ali drugače neprimernih za poučevanje in za druge dejavnosti učencev pa tudi odraslih, zlasti na podeželju, v odročnih krajih. Ali pa šolskih stavb sploh ni bilo. Zato ni čudno, da je bilo prav v povojnem času pa do leta 1980 zgrajenih največ šolskih stavb.

Tako so se postopoma ves čas izboljševale razmere za delo v šoli. Šola je postajala tudi vse bolj kulturno in družbeno središče kraja. Vanjo so poleg otrok in staršev radi zahajali tudi mladi. Učitelji »režiserji« so znali in zmogli ob svojih prostih večerih in nedeljah – sobote so bile delovne – pripraviti z mladimi in odraslimi zanimive igre in druge kulturne prireditve; uprizarjali so jih na domačem odru, z njimi pa so gostovali tudi v sosednjih krajih. Brez učitelja ni bilo na podeželju nobene kulturne prireditve, nobenega praznovanja in zapisnika. Zato ni težko razumeti, zakaj so se domačini – in se še vedno – tako krčevito oklepali svoje šole in svojega učitelja.

Hkrati z gradnjo šol in dozidavo prostorov so se izboljševale tudi druge okoliščine za opravljanje pedagoškega dela. Raznovrstnejša je postajala ponudba učbenikov in priročnikov ter drugega didaktičnega gradiva. Avdiovizualna sredstva in drugi pripomočki pa so učiteljem omogočali sodobnejšo organizacijo in izpeljavo pouka.

Zaradi velikega pomanjkanja učiteljev in velikega števila otrok v družini – po vojni pa še tako imenovana eksplozija rojstev – je bilo število učencev v razredu zelo visoko, še posebno na podeželju. V številnih razredih se je »gnetlo« tudi 40 pa vse do 50 otrok, ali še celo kakšen več! Na mnogih podeželskih šolah so učitelji poučevali po ves dan, dopoldan v svojem razredu na razredni stopnji, popoldan pa posamezne predmete na predmetni stopnji – ali nasprotno – za katere niso bili strokovno usposobljeni. Zvečer in ob nedeljah pa so bili »režiserji«, zapisnikarji, aktivisti ... Sobote so bile delovne. Na šolah, kjer so učitelji poučevali dopoldan in popoldan, so imeli proste četrtke.

V odročnih krajih so imeli učitelji brezplačno stanovanje – če se temu danes lahko reče stanovanje – in kurjavo za »gašperček« ali, če so imeli srečo, za lončeno peč. Idila, kajne!? Pa vendar so opravljali vse obveznosti z velikim idealizmom in z veliko ljubeznijo do otrok, se vsestransko razdajali, ne da bi pričakovali dodatno plačilo, kot jim je bilo dodeljeno z državno odločbo.

Zaradi velikega pomanjkanja učiteljev v povojnem času je lahko razumeti, zakaj so bili med počitnicami organizirani nekajmesečni učiteljski tečaji, na katerih so si pridobili temeljno strokovno znanje za poučevanje, hkrati pa tudi možnost za nadaljnje izobraževanje.

Knjiga je izid društvene dejavnosti in njenih članov. Zato so že v uvodu bili omenjeni temeljni motiv za ustanovitev društva ter smernice in program dela. Tako je bilo društvo tudi registrirano. Razlog je naraven in logičen. Nekateri pedagoški delavci, ki smo se upokojili, smo čutili potrebo in voljo, da s svojim znanjem in bogatimi izkušnjami sledimo in po možnosti soustvarjamo – še

posebno v reformnem času – razvoj šolstva na Slovenskem kot civilna družba, neobremenjena s politiko in strankarskimi interesi. Na to kaže tudi dejstvo, da smo bili ustanovljeni kot sekcija – šele pozneje smo postali društvo, včlanjeni v zvezo – pri Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije. Pričakovali smo raznovrstno in vsestransko sodelovanje, izmenjavo informacij še posebno na strokovnem področju, saj je bil to čas priprave temeljite šolske reforme: sprejemanje šolske zakonodaje, priprave ter prvih začetkov uvajanja devetletke v osnovno izobraževanje.

Desetletno obdobje dela društva in dejavnosti članov smo sklenili z ugotovitvijo, da smo na strokovnem področju naredili toliko, kolikor so nam omogočale razmere ter kolik smo imeli možnosti in podpore tistih, od katerih smo jo pričakovali. Knjiga spregovori tudi o tem. Vsekakor pa smo bili uspešni v kulturnem življenju, spoznavanju in podoživljanju lepote naše dežele ter srečanjih z učitelji na šolah doma in v zamejstvu.

Angelca Kunstelj, urednica knjige